

Předslov

UNI-VERZITA

Radim Palouš

Nastal opět čas zvažování a obrany hodnot. Univerzity jsou dnes bezesporu významnou institucí společenskou a jako takové plní své nenahraditelné funkce – totiž především vzdělávání odborníků různých zaměstnaneckých kategorií. Kde jinde by se měli vzdělávat lékaři, právníci, astronomové, teologové, vědci jednotlivých specializací? Význam a slávu univerzit určují především vynikající („excelentní“) jedinci. Nicméně není od věci, jestliže se vlády a úřady starají o celkovou úroveň „vysoké“ výuky a zřizují různé komise. Obory hodnocené jako průměrné samozřejmě nesmí klesnout pod určitou úroveň danou dobovými duchovními standardy aktuálního vývojového stupně.

Vysokoškolští učitelé a badatelé jsou jedněmi z mála možných znalců pro takové posuzování, což vytváří paradoxní situaci: posuzují své kolegy (a sami sebe). Ovšemže významnou pomocí je srovnávání se zahraničními působišti. Specializační charakteristiky jsou v tomto směru jistě signifikantní, avšak zdatnost odborná neobstojí, jestliže nedbá všeobecně lidských kvalit.

Výrazem latinského původu *universum* se dnes rozumí veškerenstvo či vesmír¹ a výrazem univerzální všeobecný, všestranný. Název

---

¹ Klimeš, L., *Slovník cizích slov*, Encyklopedický dům, Praha 1981, s. 759.

univerzita potom označuje vysokou školu mnoha specializací humanitních i přírodovědných. Zde již nejde o všeobecnost ve smyslu oborové univerzality, totiž že univerzita zahrnuje veškerenstvo lidského vědění. J. A. Komenský pojmu *universum* rozumí v souvislosti s etymologickým rozkladem *in uno versum*,² tedy jakožto tomu, co je obráceno k jednomu. Zaznívá zde řecký filosofický pojem *to hen*, jedno; nemá charakter hmotného majetnění, dejme tomu pekuniárního. Platón jím rozumí pravé bytí, nerozptýlené, ideálně sjednocené, dobré (*agathon*) – na rozdíl od *aoristos dyas*, neurčité podvojnosti, nesjednocenosti, rozptýlenosti. U Komenského je ovšem spoluminěn křesťanský boží svět, svět jediného Boha, drama, jehož podstatným cílem je náprava věcí lidských, aby to vše (veškerenstvo) dobře dopadlo.

Pokud tedy za východisko přijmeme význam v duchu klasické etymologie, potom univerzita není institucí jakéhosi statického mnohoznalectví (*polymathia*), nýbrž polem dynamického usilování o to, co je dobré, správné, kde se účastníci – ať učitelé, ať studenti – řídí a podrobují náročnému „badatelskému“ poslání vyhlížet proud skutečnosti v jeho proměnách a pohybu. „Bádání“ je potom nikoli hotová kvalifikace podle některého z nabízených univerzitních gradů, nýbrž vždy pohotová připravenost revidovat dosažené výsledky, výdobytky dát v plen a znovu a znovu vyhlížet to, co je adekvátnější bytostné povaze existujícího („živého“) veškerenstva. K tomu je bezpodmínečně zapotřebí, aby univerzity měly svobodný prostor, protože ono překračování aktuálního stavu, onu kritičnost a skromnou sebekritičnost nelze najisto plánovat a podřizovat společenské objednávce.

Univerzity jsou takto jedním z motorů nejen k zachování dané úrovně, nýbrž i dalšího „pokroku“, totiž kráčení k společensky žádoucím vztahům, porozumění, skromnosti, k demokratickému pořádku v duchu slušnosti a poctivého občanství. Dobrá společenská reprezentace sama pečuje o tradiční podmínky, totiž zvyklosti a privilegia institucí, na nichž zakládá svou legitimitu, vlastně legitimitu jako takovou vůbec.

---

² Komenský, J. A., *Lexicon reale pansophicum*, in: týž, *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*, Academia, Praha 1966, s. 672.